

◀ sred. veku»). Poleg vestne in točne priprave vsega besedila so na drugi strani prav te priloge nova priča, s kako prizadevno skrbnostjo je delo pripravljeno. Pisateljeva osebna zavzetost se kaže prav v tej smeri in namesto udarno močnih, plastično poudarjenih nazorov nam iz te vestnosti veje nasproti vsa njegova topla ljubezen do resnice in našega naroda, s katero nam je delo poklonil.

Če se ozremo na knjigo še kot izdajo zbirke »Kosmos«, je treba omeniti, da se je veliko bolj približal idealu »poljudno znanstvenega spisa« kot pred njim suho znanstveni spis velike kvalitete, Bilimovičev »Uvod v ekonomsko vedo« ali tudi Mattanovičeva »Elektrotehnika«. Slovenci bi morali iti v šolo francoske esejistične vede, zlasti pri delih, ki so namenjena širokim ljudskim plastem, odmikati se pa zavestno včas kar duhomorni nemški pisateljski metodi. Saj imamo že lepe primere tovrstnega znanstvenega pisanja (Iz. Cankar!), ki kažejo, da je možno naš znanstveni slog dvigniti do neke umetniške višine. Človek bi si želel take slovenske zgodovine, objektivne in ljudske, pisane plastično in z osebnostim žarom, ki bi mikala bravca in mu z neko lahkoto odpirala pogled v zastrta dejstva naše davnine.

Snovno nudi Kosova Zgodovina toliko novih znanstvenih ugotovitev, da bi moral naštetih kot važna skoro vsa poglavja. Postala je vsakemu izobraženemu Slovencu s tem nujno potrebna in je zato vsako priporočilo odveč. Od stika našega narodnega življa z zemljo tja do turških bojev in Celjanov je nanizal pisatelj toliko pomembnih izsledkov, da bodo omogočili novo vrednotenje cele vrste dob in dejstev naše preteklosti. Predstavlja nam tehtno kulturno delo, ki smo ga veseli in smo nanj lahko ponosni; pričo požrtvovalne ljubezni do dela in resnice vidim v njem, ki nas je ohranila preko minulih borb in nam daje poročstvo močne kulturne tvornosti še za bodoče čase.

M. Miklavčič

France Kralj, **Moja pot**. Slovenske poti XII. Tiskovna zadruga v Ljubljani 1933.

Zopet je eden izmed likovnikov zajadral med besednike! Pa vendarle ne tako kakor Jakopič ali Jakac ali kakor Meštrovič, niti ne kakor Kubin ali Kokoschka, ne zaradi furorja, ki bi ga silil k miselnemu ali lepobesednemu oblikovanju svoje duhovne vsebine, ne iz čistih slovstvenih nagibov torej, da dokaže, da je tudi tu doma, ampak sam sebi zvest kot likovni, ki se je za nekaj časa postavil iz sebe ven in razčlenjuje podobno znanstveniku sam svoje sestavine.

Pozdravljam! še več bi jih želel videti iz njegovega rodu, ki mu je jezik okoren in še trša roka, da se ji pri pisanju zadira peró in se misel noče pokoriti stezicam, katere črta črnilo, še več bi jih želel videti iz njegovega rodú, da mi iskreno kakor on odkrijejo svoj notranji svet z »ne preveč ljubim jim delom« (str. 60) pisanja.

V treh delih svoje knjižice nam France Kralj popisuje svoje življenje, kolikor je važno zanj kot likovnega umetnika. I. del obsega dobo do l. 1906, dobo rane mladosti torej. V tem odstavku skuša psihoanalitično označiti elemente svoje podzavesti, ki je temelj in zakladnica umetnikove fantazije.

V II. delu od 1906, ko ga je oče poslal na obrtno šolo v Ljubljano, do konca vojne, nam opisuje svoj razvoj v raznih strokovnih šolah do tistega momenta, ko se je porodil v njem umetnik — osebnost, ki je premagal šolo in zadihal v svoj sodobni svet in čas. V III. delu pa nam je kratko orisal svoj razvoj po vojni. Sam priznava, da je ta III. del nekak neizogiben dodatek prvima deloma, ker je čutil, da je bolje, če sam zapiše te stvari, kakor pa bi se pozabile in bi jih pozneje s težavo lovili drugi. Kakor je prav, da je dodal ta del, nam je vseeno žal, da ni oživel tega razvoja po nakazovanju notranje motiviranosti, ker bi bil s tem ustvaril sodobnikom dokument, ki bi ostal trajno neprecenljiv kot kulturno zgodovinski in duhovno analitični dokument.

Prva dva dela te knjižice pa sta zajeta iz tolike polnosti in s tako točnim gledanjem na to, kar podajata, da zveni njuna vsebina kakor napeta struna, katere zvok odbrni pred teboj pod spretnim pritiskom večje roke. Ako Jakopič prime za pero, ga vodi tudi pisateljska žilica, izrazit nagon po fabuliranju, kar povzroči, da je slika, ki se pred čitateljem razgrne, nekam zastrta, pri Kralju je ta slika presenetljivo jasna, enostavno prepričevalna in prirodno verjetna. Njegov slog je presenetljivo stvaren in marsikaka ureditev, marsikak vsebinski akcent gre nedvomno na račun urednika. Z jezikom originala je imel očitno semintje težko delo, a ga je obvladal brez nevarnih nesporazumov.

Drugače kakor umetniške biografije preteklosti je napisana ta knjiga. Kljub nevarnemu paralelizmu mladostnih dogodkov to ni več naivno romantična povest o kmečkem otroku pastirčku, v katerem izbruhne z nepremagljivo silo težnja po likovnem oblikovanju. Tu smo prav pri viru problema, kako se v točno dani domači in vaški okolici pri sinu kmečkega podobarja samouka razvija tak prirodni talent, s čim se hrani in kod tiplje na svojo življenjsko pot. Iz življenja vasi in narave je izbral momente, ki so se kot trajni doživljaji nabirali v njegovi duši. Narava z vso svojo bujno nebrzdanostjo in preprosti a trdni življenjski red kmečke okolice delujeta nanj. In res čitanja vredni so njegovi orisi važnih momentov iz življenja kmetov kakor svatba, nevihta in podobno. Zanimiva je tudi vzporedna karakteristika samega sebe v primeri z bratom Tonetom na str. 32, 33.

V problematiko bistva in razvoja umetnikove osebnosti se je poglobil v II. delu in spretno izbral iz svojega življenja važne momente. Vsega se dotakne, kolikor je potrebno. Spretno postavi nasprotje »umetnost«: umetniška kultura, Lionardo: Michelangelo, in se prizna s svojo dušo k Lionardu; jasen je razkol med šolsko vzgojo in prirojenim nagnjenjem, presenetljivo pogojen moment, ko se mu prvič odkrije duša predmeta, ko nastane neobhodni živi stik med njim in plastično ustvaritvijo in spozna, da je stvariteljstvo najvišja sila v umetnosti. Ko dozori sam v sebi, se ozre na umetnostno problematiko takratne sodobnosti, na nasprotje med staro in doraščajočo generacijo, učitelji in učencem. Nazadnje se dotakne še problema cerkvene umetnosti, do katere je čutil posebno privlačnost in socialne umetnosti, ki so jo takrat propagirali. Svoje stališče do obeh označi v jedru nedvomno pravilno na str. 58 takole: »Socialna umetnost ne more roditi

novega likovnega izraza, ona je kakor vsaka druga, tudi cerkvena umetnost, navezana na izrazne oblike, ki jih ustvarja umetnik po svojih psihičnih željah in zahtevah, tako vselej, da gre za čisti esteticizem, za najvišjo — ustvarjajočo umetnost.«

Knjižica, ki žal ni ravno srečno ilustrirana, je pomembna izpoved enega najvidnejših predstavnikov naše povojne »ekspresionistične« umetniške generacije. Frst.

Dragutin M. Domjanić, Po dragomu kraju. Zagreb 1933.

To tretjo knjigo Domjanićevih kajkavskih popevk je po njegovi smrti, kakor jih je še sam zbral in priredil, izdala njegova mati. Na uvodnem mestu je pesem Sunce, ki jo je l. 1930 poklonil našemu listu.

Prejšnji dve zbirki Kipci i popevke (1917 in 1922) in V suncu i senci (1927) in ta posmrtna nam sedaj končno in kot zaokroženi pojav, ki mu je zadnje potezo zarisala smrt, predstavljajo kajkavskega pesnika Domjanića. Na prvi pogled ni velike razlike med njimi in se zdi, ko da zadnja zbirka ne nudi nič novega v primeri s prejšnjima. Osnovno razpoloženje, sorodno narodni pesmi, na njo spominjajoča pevnost, rahla otožnost in najenostavnejši izraz so res ostali isti. Motivni svet pa se je vseeno vidno spremenil in ni dvoma, da imamo tudi v Domjanićevem kajkavskem delu lep kos priče o njegovem notranjem razvoju. Predvsem je v zadnji zbirki močno stopila v ozadje za prejšnje pesmi značilna dvorjanska romantika in pesmi kakor Park so redke v zadnji zbirki. Daleč pred drugim prednjači tu narava s svojimi razpoloženji, ki je od začetka ena osnovnih sestavin njegove kajkavske poezije.

Tudi v tej zbirki so najlepše in pesniško najčistejše njegove slike iz narave, kadar zajemajo čisto razpoloženje in se ne mešajo preveč z refleksivnostjo, ki se ji je Domjanić tako nerad izognil (Zima, Tihi poldan, Senje još spiju).

Bolj v ospredje kakor v prejšnjih zbirkah pa je stopila tu religiozna sestavina, ki je posebno poudarjena z uvodno pesmijo (Sunce). Da ne gre samo za poetično igračkanje v duhu narodne pesmi, dokazuje posebno njegov ljubki sinovski razgovor z Marijo »Spomen na Mariju Bistricu«, ki izzveni kakor povratek trudnega sina v krilo materino. Ni dvoma, da je ta pesem izraz osebne izpovedi pesnikove.

Kajkavski Domjanić je tako po svoji duševnosti kakor po obliki in jeziku enako naš kakor hrvatski. Kot izraz izredno nežne in plemenite duše in zaradi svoje prirodne liričnosti bo trajno ostal last obeh literatur, ki ju je tako naravno spojil. Frst.

Nova ruska proza. Prevela sa ruskog Mira Čechova. Izdanje Nolit, Beograd 1933.

Na 300 straneh je zbrala prevajalka po en krajši spis tehle sodobnih ruskih pisateljev: K. Fedin, M. Gorki, Vera Imber, Vsevolod Ivanov, Ana Karavajeva, V. Katajev, Vl. Lidin, A. Mališkin, A. Neverov, N. Nikitin, N. Ognev, P. Panč, F. Panferov, B. Pilnjak, Pantelejmon Romanov, Lidija Sejfulina, Marjeta Šaginian, M. Šolohov, A. Tolstoj, E. Zamjatin in M. Zo-